

**UNIVERZITET U KRAGUJEVCU
MEDICINSKI FAKULTET**

MAGISTARSKI RAD

**Upotreba alternativnih - tradicionalnih načina lečenja na teritoriji
grada Kragujevca**

Kandidat

Dr Milan Pavić prof.

Mentor

prof.dr med.sci Slobodan Janković

Kragujevac, 21.01. 2019

Sadržaj:

1.	Uvodno razmatranje.....	4
1.1.	Definisanje pojmova u alternativnoj medicini.....	5
1.2.	Istorijski osvrt	7
1.3	Dosadašnja istraživanja.....	15
2.	Cilj istraživanja.....	17
2.1	Svrha i značaj studije	19
3.	Ispitanici i metode.....	20
4.	Rezultati.....	24
5.	Rasprava - Diskusija.....	44
6.	Zaključak.....	48
7.	Sažetak.....	49
8.	Summary	51
9.	Literatura.....	54
10.	Opis života - Biografija.....	59

1. Uvodno razmatranje

Moderna medicina u sadašnjem vremenu se suočava sa velikim teškoćama u lečenju ljudske populacije. Danas su u upotrebi razni zdravstveni sistemi na planeti Zemlji što samo po sebi nameće pitanje svrsishodnosti i upotrebe istih. Moderna medicina ima svoj razvoj koji je veoma specifičan i karakterističan za podneblke i razvijenost zemlje koja je distribuira.

U toku čitavog proteklog veka kao i početkom novog, moderna medicina se naučno odvojila od drugih oblika lečenja koje često nije moguće objasniti.

WHO* (Svetska Zdravstvena Organizacija) je 1948 godine definisala zdravlje kao kompletno stanje fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja a ne samo mereno odsustvom bolesti.

Pored savremene medicine tj. medicine zasnovane na dokazima koja se primenjuje u razvijenim zemljama postoje sistemi lečenja koji su manje ili više inkorporirani i u savremenim medicinskim sistemima i koji zahtevaju podrobnija objašnjenja.

Nekonvencionalna¹ medicina sa različitim imenima: alternativna, komplementarna, integrativna, tradicionalna, nelegalna, holistička, prirodna medicina biva usvojena i široko rasprostranjena u upotrebi u čitavom svetu pa s tim i u Evropi i na našim prostorima.

Nekonvencionalna medicina pored različitih bazičnih imena ima različitu teoriju svog objašnjenja koja su često u suprotnosti sa logičnim tj. empirijskim definicijama moderne nauke već imaju više apstraktnu, prirodnu ili metaforičku osnovu za objašnjenje gledano iz ugla modernog čoveka.

*WHO health definition "a complete state of physical, mental, and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity."

1.1. Definisanje pojmova u nekonvencionalnoj medicini

Prema WHO (World Health Organisation) Svetskoj zdravstvenoj organizaciji, tradicionalna medicina (**TM**) podleže zdravstvenoj praksi, dostignućima, znanju i uverenju koja koristi sredstva biljnog, životinjskog i mineralnog porekla, spiritualne terapije, manualne terapije i vežbe, korišćene jednostrano ili u kombinaciji da bi lečile, dijagnostirale ili vršile prevenciju celokupnog ljudskog bića.

Zemlje² u Africi, Aziji i Latinskoj Americi upotrebljavaju tradicionalnu medicinu da bi obezbedile primarnu zdravstvenu zaštitu. U Africi 80% populacije koristi tradicionalnu medicinu kao primarnu zdravstvenu zaštitu. U industrijalizovanim zemljama adaptacija tradicionalne medicine se vidi u preimenovanju tj. kao Komplementarna medicina ili Alternativna medicina (**KAM**).

TM² ima veoma visoku stopu korišćenja u zemljama u razvoju i ubrzano se širi i razvija u industrijalizovanim zemljama. U Evropi, Severnoj Americi i ostalim industrijalizovanim zemljama preko 50% populacije je koristilo komplementarnu ili alternativnu medicinu makar jedanput. U Kanadi 70% populacije je koristilo komplementarnu medicinu makar jedanput. U Nemačkoj, 90% populacije je koristilo prirodne preparate, broj doktora koji su obučeni na kursovima sa biljnim preparatima je udvostručen na 10800. U Sjedinjenim Američkim Državama 158 000 000 odrasle populacije koristi komplementarnu medicinu.

U industrijalizovanim zemljama tradicionalna medicina se često pojavljuje pod raznim imenima i kao takva biva opšte poznata tako da bi same pojmove trebalo više pojasniti.

Alternativna medicina³ predstavlja raznoliku terapijsku i preventivnu zdravstvenu praksu kao npr: kiropraktika ili herbalna medicina, koja ne sledi generalno prihvaćene medicinske metode i ne moraju imati naučno objašnjenje za svoju efektivnost. To je takođe pejorativni izraz koji podrazumeva široku heterogenu kategoriju definisanu time što je nedovoljno objašnjena a ne time šta predstavlja.

Komplementarna medicina⁴ uobičajeno se ne izučava ili koristi u zvaničnim medicinskim školama ili zdravstvenim ustanovama. Komplementarna medicina predstavlja veliki broj zdravstvenih sistema i prakse koja varira od kulturnih, socijalnih, ekonomskih ili naučnih razloga i zbog toga nije adaptirana u zvaničnu medicinu.

Komplementarna medicina je različita od alternativne medicine. Komplementarna medicina⁵ se uvek koristi zajedno sa konvencionalnom medicinom dok se alternativna medicina koristi umesto zvanične medicine. Na primer, alternativna medicina koristi specijalne dijete da bi lečile razne vrste kancera umesto radiativnih-zračnih procedura, odlaska hirurgu tj. mere koje bi normalno bile preporučene od strane lekara. Komplementarne i alternativne medicine (**KAM**) mogu sačinjavati veliki broj sistema.

Nacionalni centar KAM Sjedinjenih Američkih Država definiše komplementarnu i alternativnu medicinu kao grupu diverzivnih medicinskih i zdravstvenih sistema koji trenutno nisu deo konvencionalne medicine.

Još jedan pojam^{6,34} koji zaslužuje pažnju je svakako pojam **Integrativna medicina** koja se definiše kao kombinacija već dokazanih i priznatih terapija moderne medicine i KAM za koje postoji visoko kvalitetno naučno objašnjenje i dokaz o bezbednosti i efektivnosti.

Prema definiciji ³⁴**AAPA*** Alternativno - Komplementarni tretmani predstavljaju one tretmane i zdravstvene radnike koji nisu dovoljno medicinski obrazovani a tretmani nedovoljno jasno objašnjeni u medicinskim školama. Generalno to su tretmani koji nisu u upotrebi u javnim zdravstvenim centrima i čiju upotrebu obično ne pokrivaju osiguravajuća društva.

Radi boljeg objašnjenja glavnih medicinskih sistema tradicionalne medicine koristićemo klasifikaciju koju koristi Svetska zdravstvena organizacija (WHO), kao neke od najšire korišćenih alternativno komplementarnih metoda lečenja koristićemo delom već postojeća istraživanja na tom polju za objašnjenje istih.

1.2. Istorijski osvrt

U svetu uopšte gledano postoji veliki broj zdravstvenih metoda koje često imaju jako dugu istoriju razvića. Prema **WHO*** postoji podela na tradicionalne i moderne oblike nekonvencionalne medicine. Tradicionalna medicina predstavlja sistem lečenja koji obično ima veoma dugu istoriju teorijske i kliničke prakse i koji ima svoje zdravstvene sisteme koji su po prirodi stvari preteča moderne medicine i koja je u široj upotrebi u zemljama u razvoju. Moderni oblici nekonvencionalne medicine predstavljaju posebnu filosofiju zdravstvenog lečenja koja obično predstavlja fragmente tj. delove tradicionalnih medicina usvojene u razvijenim zemljama pod raznim imenima (obično alternativna, komplementarna) i koja nema dugu istoriju upotrebe upoređujući je sa tradicionalnom medicinom.

Postoje tri glavna oblika tradicionalne medicine koja ima široku rasprostranjenu upotrebu u svetu i jako dugu istoriju razvića od teorijske do kliničke discipline: Indijska medicina - Ajurveda, Arapska medicina - Unani i Tradicionalna kineska medicina. Pošto su ove kategorije imale sebi specifične uslove razvića kao i upotrebu, smatramo da ih je potrebno objasniti u osnovnim crtama.

***AAPA** – American Academy of physician assistant

***WHO** – World Health Organisation – Svetska zdravstvena organizacija

Indijska medicina - Ajurveda

Ajurveda (ind. Devanagari) ili **Ajurvedska medicina**⁷ je medicinski sistem koji je primarno u upotrebi u Indijskom subkontinentu. Ajurveda (ajus - dug život i veda - vrhunsko znanje) se obično prevodi kao nauka o dugom životu.

Ajurveda koristi razne sisteme kao i hirurgiju. Ajurveda⁷ se po prvi put pominje u knjizi "**Agniveš tantra**" koja je nastala još u vremena nastanka **Veda** 2000 god p.n.e. , koja je nakon revizije nazvana "**Charaka samhita**" krajem 3 veka p.n.e. . Koren ajurvedskih medicinskih nauka u Indiji je religiozan i vezuje se za Brahma tj. vrhunskog Boga.

Ajurveda⁸ je prošla dosta faza u svom razvitku i deli se na period od nastanka do vremena Bude tj 520 godine p.n.e. na drugu fazu od vremena princa Ašoke 304 - 223 godine p.n.e, te na treću fazu od 375 god. n.e. kada postaje dominantni medicinski sistem u Indiji sve do okupacije od strane Velike Britanije. Oko 1800 godine nastaje knjiga "Ras Tarangini"" koja služi kao osnova za modernizaciju Ajurvede i označava prihvatanje i uvrštavanje hemije u svoje izučavanje. Ajurveda koristi različite materijale dobijene od biljnog, životinjskog i mineralnog porekla. Ajurveda⁸ koristi sledeće medicinske sisteme koje ćemo klasifikovati u sledeće kategorije:

- **Draviguna** - Farmakognoza i Farmakologija
- **Rasa Šastra** - nauka o lekovima biljnog, životinjskog i mineralnog porekla
- **Bhaskajua Kalpana** - Farmacija i farmaceutika
- **Kajašikitsa** - Interna medicina
- **Pančkarma** - detoksifikacija i terapija masažom
- **Shalja** - Hirurgija

- **Manas roga i Manovigiana** - Psihijatrija i Psihologija
- **Kaumarabhritia** - Pedijatrija

Ajurvedski sistem lečenja⁹ za objašnjenje svog delovanja koristi verovanje u živototvornu energiju **Prana, Sistem elemenata i Sistem bazične konstitucionalne energije**. Ajurveda pojavu smatra da određene bazične energetske karakteristike određuju balans između fizičke, mentalne i emotivne energije. Te tri bazične energije su **Pitta, Vata i Kafa**. Prema Ajurvedi, kosmos je sačinjen od 5 činioca: **Vazduha, Vatre, Zemlje, Vode i Prostora**.

U telu Vata predstavlja energiju pokretanja, Pita - energija digestije i absorpcije metabolizma, a Kapha predstavlja energiju stvaranja telesnih organa.

U sadašnjosti lekovi Ajurvede su objašnjeni naučnim metodama i veoma su popularni u razvijenim zemljama na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama. Regularni medicinski fakulteti egzistiraju u Indiji i podležu zakonima Ministarstva Prosvete Indije i kontrolnog tela odbora Indijske medicine u Indiji. Školovanje traje 5 godina i dobija se titula doktor indijske medicine.

Arapska medicina - Unani

Unani¹⁰ (arapski) znači Grčka. Nastala je iz grčke reči Jonia što znači obala Male Azije. Takođe označava Grčko-Arapsku ili Unani medicinu baziranu na učenjima Hipokrata o četiri materije: Flegma (balgam), Krv (Dam) , Žuta žuč (Safra), i Crna žuč (Sauda).

Istorija Unani medicinskog sistema¹¹ seže do Klaudija Galenusa iz Pergamona u 2 veku n.e. Osnovna znanja¹²o Unani medicini kao zdravstvenom sistemu su prikupljena od strane **Hakim Ibn Sina** poznatog kao **Avicena** otprilike 908 godine n.e. Kao deo tradicionalne medicine najviše se upotrebljava u Aziji tj. naročito u Indiji. Praktikanti Unani medicine mogu raditi tj. obavljati praksu kao kvalifikovani doktori jer postoje akreditovani fakulteti Unani medicine u Indiji i Pakistanu kao i arapskim zemljama koji su pod pokroviteljstvom ministarstava zdravlja tih zemalja. Unani je veoma bliska Indijskoj medicini - Ajurvedi. Takođe je bazirana na egzistiranju činioca tj. sastavnih elemenata, u Unani to su Vatra, Voda, Zemlja i Vazduh što je takoreći revizija Hipokratove teorije o elementima i označavaju Empedoklovu teoriju o elementima. Po ovoj teoriji ovi elementi su sadržani u različitim fluidima i njihova ravnoteža vodi do održavanja zdravlja ili njihova neravnoteža vodi do bolesti. Većina lekova i preparata se takođe koriste u Ajurvedi. Dok je Unani nastala pod uticajem religije Islama, Ajurveda je nastala iz kulture Veda tj. vezuje se za religiju Hinduizma.

Bazična materija u Unani medicini je najčešće med. Med se smatra materijom koja ima izrazito lekovito dejstvo i takođe se veoma često koristi u islamskom svetu. Prave perle i metali takođe su često u upotrebi pri pravljenju lekova u Arapskoj medicini.

Tradicionalna kineska medicina - TKM

Tradicionalna Kineska medicina - TKM je sistem lečenja koji seže u prošlost preko 3000 god. p.n.e. TKM¹² je nastala u regionu istočne Azije koja danas uključuje Kinu, Vijetnam, Koreju i Japan. Većina filozofije TKM je nastala pod uticajem Taoizma i reflektuje klasično kinesko verovanje da pojedinačno ljudsko iskustvo iskazuje kauzalne principe efektivne u prostoru u svim ravnima. Kineska medicina ima svoj razvojni put koji je različit za različite grane Kineske medicine. U tkz. Zlatnom dobu (kin.)¹³ od 2696 god. p.n.e. do 2598 god. p.n.e. Žuti car i preko 20 naučnika tog doba su napisali knjigu **Neijing Su Ven - Osnovna pitanja o internoj medicini** takođe znanoj kao **Huang Di Nei Jing - Interna medicina Žutog cara**. Istorija TKM¹⁴ se deli od ovog doba do vremena **Tri Kraljevstva** 5 vek p.n.e. do 221 god. p.n.e. **Istočne Han dinastije** od 206 god. p.n.e. do 220 god n.e. zatim na razdoblje od **Ćin dinastije** 265-420 god n.e. **Tang dinastije** 618-907 god n.e. **Sun Dinastije** 960-1279 god, **Juan dinastije** 1271-1368 god, **Ming dinastije** 1368-1644 i **Ćin dinastije** 1644-1912 godine.

Fakulteti Kineske medicine¹⁵ su osnovani u 6 veku n.e. Razvoj Kineske medicine je zaustavljen za vreme **Ćin** dinastije koja je bila prozapadno orijentisana i nije dozvoljavala lečenje u bolnicama kineske medicine. Od 1960 sa uspostavljanjem **Mao Ce Tunga** na čelo N.R. Kine, Kineska medicina dobija na svom prvobitnom značaju i biva integrisana u društvo. U N.R. Kini je medicinski sistem zasnovan na integraciji kineske medicine i moderne medicine. Tradicionalna kineska medicina je pojam koji se pojavio u tom vremenu i predstavlja izučavanje na Fakultetu i istraživačkim centrima. Do tada je bio poznat pojam¹⁶ **Klasične kineske medicine** koja je označavala generacije kineskih lekara koji su imali svoje tajne u lečenju i koji su živeli zajedno. U sadašnjem vremenu u N.R. Kini je aktuelan pojam^{41,45} **integrativne medicine** tj. integracije kineske i moderne medicine u jednu medicinu.

Osnovno objašnjenje¹⁷ učinka TKM se vezuje za učenje o sveukupnoj energiji **Ći**, makrokosmosu i mikrokosmosu tj. zakonu raspada materije, **Sistemu 5 elemenata** (Voda, Vatra, Drvo, Metal, Zemlja) Teoriji o ravnoteži **Jin - Jangu**.

Sistem TKM¹⁸ podrazumeva sledeće discipline :

- **Akupunktura i Moksibustija**
- **Farmakologija i fitoterapija**
- **Dijetoterapija i nutricionizam**
- **Manuelna terapija i Tuina**
- **Rehabilitacija i Kineziterapija (terapija vežbom)**

Kineska medicina se proširila izvan granica Kine i takođe se razvila u sličnoj formi u Japanu pod imenom **Japanaska medicina** – Kanbu i **Kenpo** i u Koreji pod imenom **Korejaska medicina**.

Istraživanja u Evropi i Sjedinjenim Američkim Državama^{20,21,22} su potvrdila da nekoliko sistema alternativno-komplementarne medicine bivaju češće upotrebljavane od strane stanovništva: **Manuelna terapija, Fitoterapija, Akupunktura, Bioenergija** pa stoga iste zahtevaju detaljnija objašnjenja.

- **Manuelna terapija** (Masaža, Kiropraktika, Osteopatija)^{21,22} predstavlja različite tehnike pasivnih kineziterapijskih procedura kao i ekstenzionih manipulacija. Kod raznih kultura i nacija razvijale su se različite tehnike lečenja pod raznim imenima. U Kini se razvila Tuina, u Japanu - Šiatsu masaža. U Evropi datira još od starih vremena Grčke gde je usavršeno nameštanje kostiju.

U savremenom dobu³⁴ biva usavršena u vidu **Kiropraktike** i **Osteopatije**. To su sistemi lečenja zasnovani na nameštanju kičmenih pršljenova i redukciji kostiju čije poremećaje smatraju glavnim uzrokom bolesti. Kiropraktika podrazumeva nameštanje tj. redukciju kičmenih pršljenova. Pod tim imenom²³ se prvi put koristi od strane Daniel David Palmer-a iz Davenporta, Ajova, Sjedinjene Američke Države.

- **Fitoterapija** predstavlja sistem lečenja zasnovan na upotrebi biljaka u medicinske svrhe. Prve podatke o upotrebi biljaka³⁹ u medicinske - zdravstvene svrhe nalazimo u Kini. Na prostoru Balkana³⁵ fitoterapija ima dugu istoriju. U Srbiji egzistira i biva upotrebljavana od strane stanovništva dugi niz godina⁴⁶ što možemo videti u publikacijama od tkz. narodnih lekara (Vasa Pelagić i drugi) pa do naučnog objašnjenja (dr Jovan Tucakov) i bitisanja kao što je "Institut Josif Pančić". Najčešće se kombinuje sa **Apiterapijom** (terapija pčelinjim proizvodima) koja se koristila još u starom Egiptu⁴¹ kao primaran način lečenja još pre 5000 godina.

- **Akupunktura**²⁴ (zhen jou - kineski) , (acus - igla, puncture - ubod, lat.) predstavlja integralni deo TKM. Ovaj sistem lečenja zasnovan je na upotrebi tj. inserciji igala u ljudsko telo. Igle mogu biti napravljene od različitog materijala (zlato , srebro, bakar) kao i različitih dimenzija (dužine i debljine). Tretman se ostvaruje ubodom u tačno lociranu tačku (akupunkturna tačka) u cilju poboljšanja stanja organizma. Takođe su u upotrebi i drugi načini stimulacije akupunkturnih tačaka. Od 17 veka počinje se praktikovati u Evropi²⁴ kada je u Parizu i odbranjen prvi doktorantski rad na temu Akupunktura. Sredinom 20 veka primena Akupunktura počinje i u **SFRJ**. Osnovna podela akupunktura je na klasičnu, tradicionalnu i modernu akupunkturu⁴¹, kao i na akupunkturu tela i mikroakupunkturu delova tela⁴⁵.

Za objašnjenje akupunktura koriste se **3 teorije**²⁵ :

Tradicionalne kineske medicine, Neurogene i Humoralne teorije.

WHO (Svetska Zdravstvena Organizacija) je priznala akupunkturu kao legalnu medicinsku granu sa učinkom na preko 60 bolesti.

- **Bioenergija**²⁶ predstavlja sistem zasnovan na određenim verskim ritualnim i filozofskim ubeđenjima, principima i radnjama koji imaju za cilj neutralisanje bolesti. Bioenergija se vezuje za mnoge

kulture³⁹ odražavajući integralne elemente arhetipskog nasleđa čovečanstva i kao takva egzistira u raznim sredinama.

Zajednička crta za sve pobrojane načine lečenja²⁷ je objašnjavanje teorije postojanja iste kao i mehanizma bolesti koje se ne temelje na naučnim saznanjima stoga ih moderna medicina smatra stranim. Trend u svetu je integracija takvih načina lečenja u sklop moderne medicine, njihovo objašnjenje na naučnoj osnovi, kao i njihovo legalizovanje.

1.3 Dosadašnja istraživanja

Na temu upotrebe alternativnih oblika lečenja, najčešće korišćene terapije, cene i efektivnosti u svetu, u zadnjih nekoliko godina se radi sve više istraživanja. Na žalost na tu temu kod nas nije bilo publikovanih radova.

U N.R. Kini² preparati tradicionalnih biljaka sačinjavaju 30%-50% ukupne medicinske potrošnje.

U Gani, Maliju, Nigeriji i Zambiji² kao prva terapija u prevenciji simptoma (groznice) malarije kod dece u 60% slučajeva se koristi herbalna medicina (Fitoterapija) kod kuće.

U Evropi, Severnoj Americi i ostalim industrijalizovanim regionima² preko 50% ukupne populacije je koristilo komplementarnu ili alternativnu medicinu makar jedanput.

U velikim regionima San Franciska, Londona i Južne Afrike² gde čak 75% populacije živi sa HIV/AIDS-om koristi TM-tradicionalnu medicinu ili KAM-komplementarnu i alternativnu medicinu.

U Nemačkoj 90% od ukupne populacije² je koristilo prirodne preparate u jednom od perioda svog života. Od 1995 do 2000 broj doktora koji se obučio i prošao specijalni kurs za rad sa biljnim preparatima je skoro udvostručen na 10 800.

U Sjedinjenim Američkim Državama od ukupnog broja odraslih, 158 miliona koristi komplementarnu medicinu navodeći podatke Komisije Sjedinjenih Država za KAM (USA Commission for Alternative and Complementary Medicine). U 2000 godini na potrošnju prirodnih preparata u Sjedinjenim Američkim Državama je potrošeno 17 biliona dolara.

Oko 25% moderne – naučne medicine² (lekovi) je napravljeno od biljaka koje su prvo korišćene tradicionalno.

U Velikoj Britaniji²⁷ godišnji utrošak na alternativnu medicinu je 230 miliona dolara.

U Velikoj Britaniji 1998 godine²⁸ istraživanje **BBC***- ja u telefonskom istraživanju je pokazalo da oko 20% populacije u Britaniji koristi neku od alternativnih načina lečenja.

U Kanadi 70% populacije²⁹ je koristilo komplementarnu medicinu makar jedanput.

Svetska mreža prodaje herbalne medicine³⁰ trenutno je na nivou prodaje prirodnih preparata od 60 biliona dolara i u stalnom je porastu.

U Italiji u 2001 godini²⁰ je utvrđeno da 9 miliona Italijana ili 15% od ukupne populacije je koristilo neku od metoda nekonvencijalne medicine u periodu od 1994-1999 godine. Homeopatija je bila najčešći metod lečenja tj. 8,2%, zatim manuelna terapija 7%, biljna terapija (fitoterapija) - 4,8% i lečenje akupunkturuom koju je koristilo 2,9% stanovnika Italije. Glavni razlog za korišćenje nekonvencionalne medicine^{20,31,32} je bio strah od toksičnosti lekova moderne medicine. Glavni zdravstveni razlog za korišćenje nekonvencionalne terapije je bio bol.

Akupunktura kao metoda alternativne terapije³² u 2005 godini je potvrđena kod 60% populacije Sjedinjenih Američkih Država koja veruje da je akupunktura efektivna u lečenju bolesti.

U **USA*** 2002 godine³³ je 36% populacije koristilo neku od metoda alternativne medicine – kategorija koju su zaveli kao joga, meditacija, terapija biljem i Atkinsonova dijeta.

USA*- Sjedinjene Američke Države

BBC- British Broadcasting Company

2. Cilj istraživanja

A.

1. Ispitati statističku značajnost upotrebe – lečenja alternativnom medicinom.
2. Ispitati uzroke – motivaciju ljudi koji su upotrebljavali alternativne načine lečenja.
3. Ispitati efekat alternativnih metoda terapije nakon završetka terapije.
4. Ispitati i odrediti najčešće upotrebljavani metod alternativne medicine.
5. Utvrditi stav stanovništva prema alternativnim načinima lečenja.

Hipoteze

B.

1. Da je lečenje alternativnim metodama zastupljeno isto koliko i lečenje zvaničnim načinima lečenja.
2. Odnos stanovništva prema alternativnim načinima lečenja je pozitivan.

3. Neke od metoda alternativne medicine su zastupljenije od ostalih.

4. Postoji značajna razlika upotrebe metoda alternativne medicine između grupa ljudi različitog obrazovanja.

2. 1. Svrha i značaj istraživanja

Svrha ovog istraživanja je višestruka. Kao baza ovog istraživanja se prvenstveno koristi modifikovana studija Italijanskog Instituta za statistiku (Istituto per statistico – Bologna) napravljene 2001 godine sa radom “Use of unconventional medicine-nation wide survey” autora Mannito Ippolita i drugih. Na području Istočne Evrope uopšte ne postoje stratifikovani uzorci kao i istraživanja vezana za upotrebu nezvaničnih vidova lečenja. Ova studija je prva u nizu koja koristeći modifikovanu metodologiju već rečenog i svoju takođe, dolazi do saznanja jako potrebnih o upotrebi alternativnih lečenja, efektima, neželjenim posledicama, ceni koja je plaćena za tretmane i najčešće korišćena metoda alternativne medicine kao i gde se obavlja lečenje.

Na našim prostorima ovo je prva studija ovog tipa kao što je već rečeno i svrha joj je da sakupi bazične podatke o istraživanome kao i da posluži kao osnova za sva buduća istraživanja koja imaju sličnu tematiku.

Značaj studije se može sagledati iz više uglova. Ova studija bi trebala poslužiti kao orijentir u budućim planiranjima sličnih studija u evaluiranju ovog problema. Takođe konačno će se utvrditi bazične koordinate stanja lečenja određenog broja stanovnika grada Kragujevca, zaokružiti zakonsko delovanje tj. definisati alternativno lečenje kao i integraciju dokazanih alternativnih metoda lečenja u sklopu moderne medicine na našim prostorima. Takođe značaj studije se ogleda kao pregled baze istraživanja za buduća formiranja integrativnih predmeta na medicinskim fakultetima po uzoru na medicinske fakultete u Evropskoj Uniji.

3. Ispitanici i metode

Ova studija je tipa studije preseka tj. istraživanje pregledom – Survey Research⁴² koja je pomoću **Upitnika - Ankete** utvrdila izvesno stanje u korišćenju alternativnih načina lečenja u gradu Kragujevcu za kratko vreme.

Anketirano je 40 000 porodica tj. oko 120 000 stanovnika na teritoriji opštine grada Kragujevca. Upitnik je štampan na dvolisnom papiru i dostavljen na adrese ispitanika u periodu od 01. 03. 2005 god. do 01. 06. 2006 godine. Povratna informacija je uspostavljena na taj način što su ispitanici slali Upitnike poštom adresirano na Medicinski Fakultet u Kragujevcu ili donošenjem upitnika lično u prostorije Medicinskog Fakulteta u Kragujevcu u periodu do 01. 10. 2006 godine, ukupno je stiglo 1250 Anketa.

Upitnik sadrži 20 pitanja koja su formulisana logičnim redosledom tj. od opštih pitanja ka uskom specijalizovanim pitanjima vezanim za oblast istraživanja, što znači u obliku levka.

Pitanja su postavljena sa dihotonim izborom, višestrukim izborom i otvorenim izborom, odgovori ispitanika su ocenjivani shodno tome skalom od 1 do 5 i višestrukim stupnjevima.

Anketni list izgleda ovako:

Anketa

o upotrebi alternativnih načina lečenja

Alternativni oblici lečenja podrazumevaju sve oblike *lečenja* koji nisu u zvaničnoj upotrebi medicinskih ustanova Republike Srbije. Učešće u Anketi je slobodno i pokazuje izraz vaše dobre volje. Na pitanja odovarajte zaokruživanjem ponuđenih odgovora ili dopisivanjem svojih odgovora na ponuđenoj praznoj liniji.

1. ***Inicijali*** _____
2. ***Godina rođenja*** _____
3. ***Pol*** a) *muški* b) *ženski*
4. ***Navedite Vaše zanimanje*** _____
5. ***Nivo obrazovanja koje ste stekli***
a) *Osnovna škola* b) *Srednja škola* c) *Fakultet*
d) *Magisterijum* e) *Doktorat*
6. ***Da li je Vaše obrazovanje medicinsko ?***
a) b)
7. ***Kakav je Vaš stav prema alternativnim oblicima lečenja ?***
a) *Vrlo dobar* b) *Dobar* c) *Neutralan* d) *Low* e) *Jako low*
8. ***Da li mislite da su alternativni načini lečenja delotvorni ?***
a) *Da* b) *Ne*
9. ***Da li ste do sada koristili neki od alternativnih načina lečenja ?***

a) Da

b) Ne

10. Kojem alternativnom načinu lečenja ste bili podvrgnuti?

a) Lečenje biljem (Fitoterapija)

b) Manuelna terapija - nameštanje kičme (Kiropraktika, Osteopatija)

c) Akupunktura

d) Homeopatija

e) Ajurveda

f) Bioenergija

g) Su jok terapija

11. Zbog kojeg zdravstvenog problema ste se odlučili na tretman alternativnim oblikom lečenja? _____

12. Koji je razlog koji Vas je naveo da koristite alternativni oblik lečenja ?

13. Da li ste se na lečenje alternativnim metodama odlučili nakon lečenja zvaničnim medicinskim sredstvima ? a) Da b) Ne

14. Da li ste se na lečenje alternativnim metodom terapije odlučili posredstvom:

a) svoje odluke (svojevoljno)

b) na savet lekara

c) posredstvom medija (TV - Radio, štampa)

d) na savet prijatelja

15. Nakon lečenja alternativnom metodom terapije, kakav je bio rezultat terapije ?

a) vrlo dobar

b) dobar

c) osrednji

d) slab

e) stanje je nepromenjeno

f) stanje je pogoršano

16. Da li ste odgovarajuće alternativno lečenje sprovedi kod legalno prijavljenog terapeuta?

a)

b)

17. Navedite metodu alternativne medicine za koju smatrate da je izuzetno delotvorna _____

18. Da li je bilo neželjenih dejstava ili komplikacija zbog alternativnog tretmana kojem ste bili podvrgnuti ?

a) Da

b) Ne

Ako jeste navedite kakvih _____ -

19. Da li ste platili za uslugu terapije alternativnom metodom lečenja?

Ako jeste navedite približan iznos _____

20. Da li ste se nakon završene alternativne terapije (posle) ponovo javljali lekaru radi tretiranja istog zdravstvenog problema metodama zvanične medicine?

a) Da

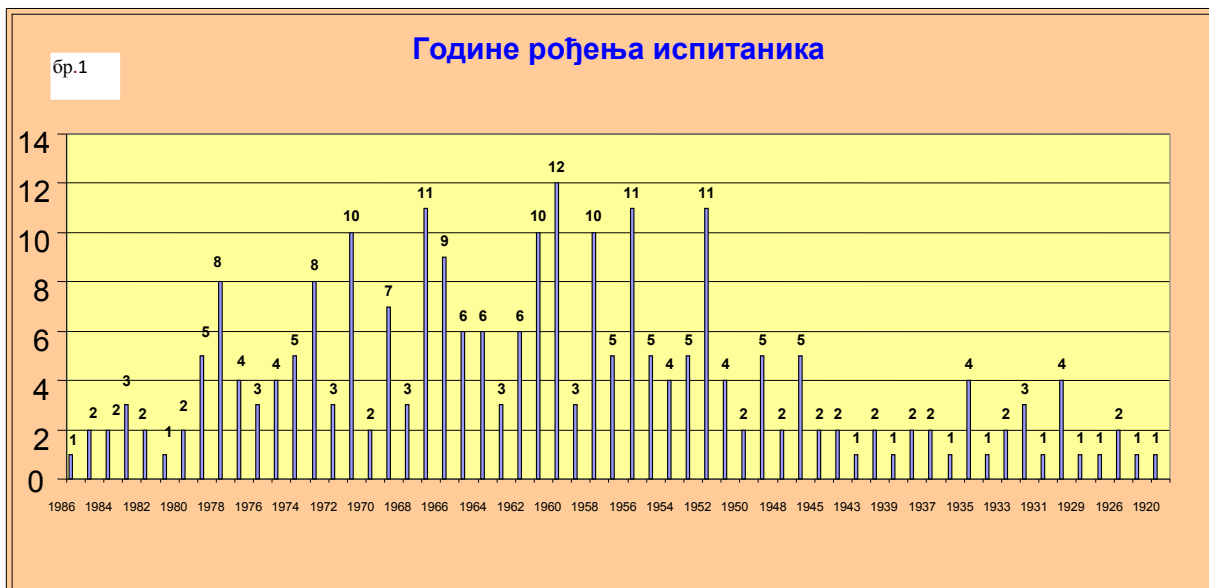
b) Ne

4. Rezultati

Od aproksimalno 120 000 stanovnika grada Kragujevca obuhvaćenim ovom studijom došlo se do bazičnih podataka koji mogu služiti kao orijentir za sledeća ispitivanja ovog tipa.

Od 40 000 podeljenih Upitnika – Anketa na adrese stanovnika grada Kragujevca, vraćeno je ukupno 250 individualnih Anketa ili 0,62% od ukupno podeljenih Upitnika.

Prosek godina ispitanika je 67 godina. Najmlađi ispitanik koji je pristao na Anketu je 21 godinu star a najstariji 87 godina star. Godine rođenja ispitanika - **Grafikon br. 1**

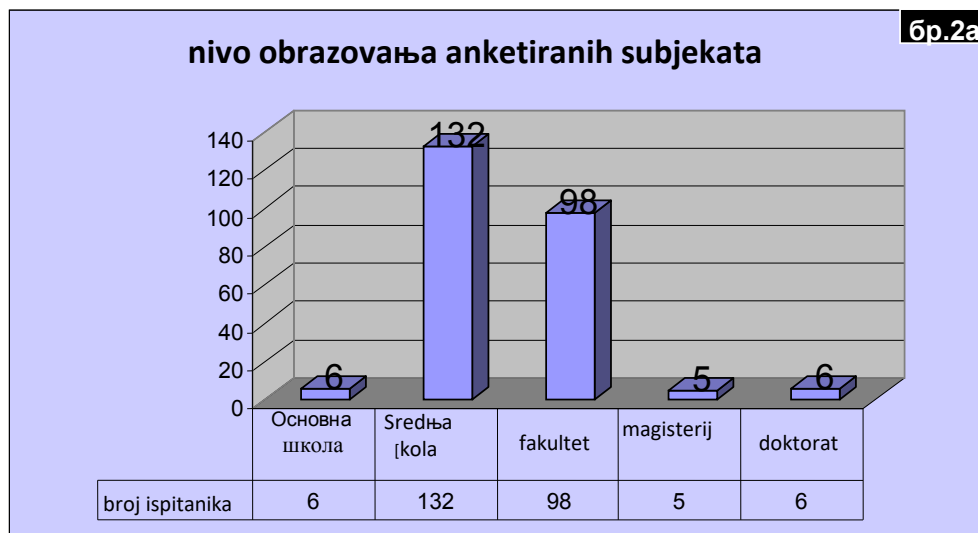
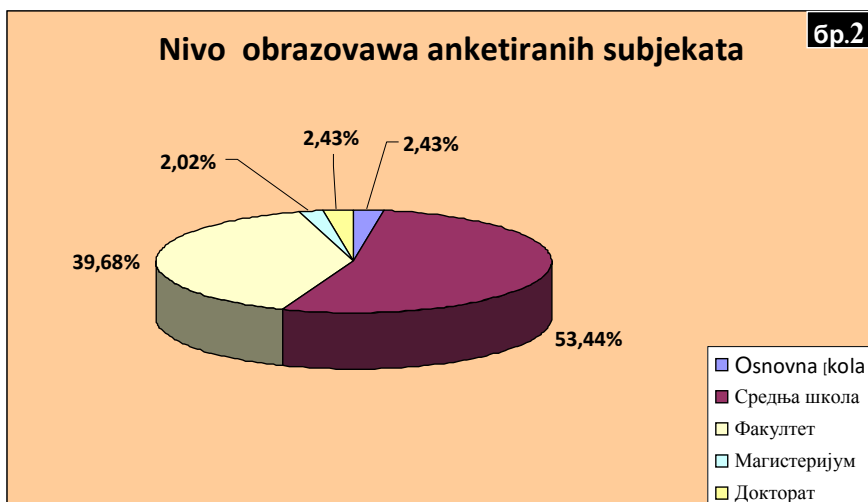

U Kragujevcu, slično ostalim istraživanjima rađenim u Evropi populacija ispitanika u dobi između 35-54 su najčešći korisnici nekonvencionalne terapije. Konkretno ispitanici od 39 godina do 46 godina su nabrojniji i sačinjava ih pretežno populacija žena (66 %).

Ukupno je učestvovalo 85 stanovnika muškog pola (34%) i 165 stanovnika ženskog pola (66%) – **Графикон br.1a**

Primećuje se razlika u korišćenju alternativne terapije u korisnika sa različitim obrazovanjem. Alternativne načine terapije najčešće koriste ispitanici sa **srednjim obrazovanjem** 131 ispitanika (53,44 %) zatim korisnici sa **fakultetskim obrazovanjem** tj. njih 97 (39,68 %) zatim slede ispitanici sa **osnovnim obrazovanjem** – 6 ispitanika (2,43 %) kao i korisnici - ispitanici sa obrazovanjem nivoa **magistra nauka** – 6 ispitanika (2,43 %) i **doktora nauka** – 4 ispitanika (2,02 %) - **Графикон br. 2 i Графикон br. 2^a**

ZANIMANJE KORISNIKA ALTERNATIVNE MEDICINE

zanimanje	broj ispitanika
administrator	1
arhitekta	1
asistent profesora	1
birotehničar	1
daktilograf	6
dip.biolog	1
dip.ekon	16
dip.fizičar	1
dip.informat	1

dip.ing	4
dip.ing.teh	2
dip.mas.ing	8
dip.pravnik	31
doktor	2
Domaćica	5
ekon.teh	13
el.teh	3
elektro teh.	1
frizer	6
hem.teh	1
informatičar	1
ing.inf	1
invalid	1
kafe kuvarica	1
kamerman	1
knjigovođa	2
knjigovođa	3
kom.teh	1
kom.tehničar	1
konfeksionar	1
maš.teh	5
maš.tehničar	2
mašinac	1
med.teh	1
medicinska sestra	4
menadžer	1
metalobrusac	1
montažer	1
naučni radnik	2
nezaposlena	1
novinar	8
oficir	1
oficir u penziji	1
penzioner	20
penzioner	1
prav.teh	1
pravni tehničar	1
preduzetnik	2
privatnik	2
prodavac	2
producent	1
profesor	2
programer	1
računovođa	1
radnik	5
referent	3
saobraćajni teh.	1
sistem admin.	1
Službenica	2
službenik	13
sportski radnik	1
stenodaktilograf	1
stručni saradnik	1
student	6
sudija	3
šum.teh	1

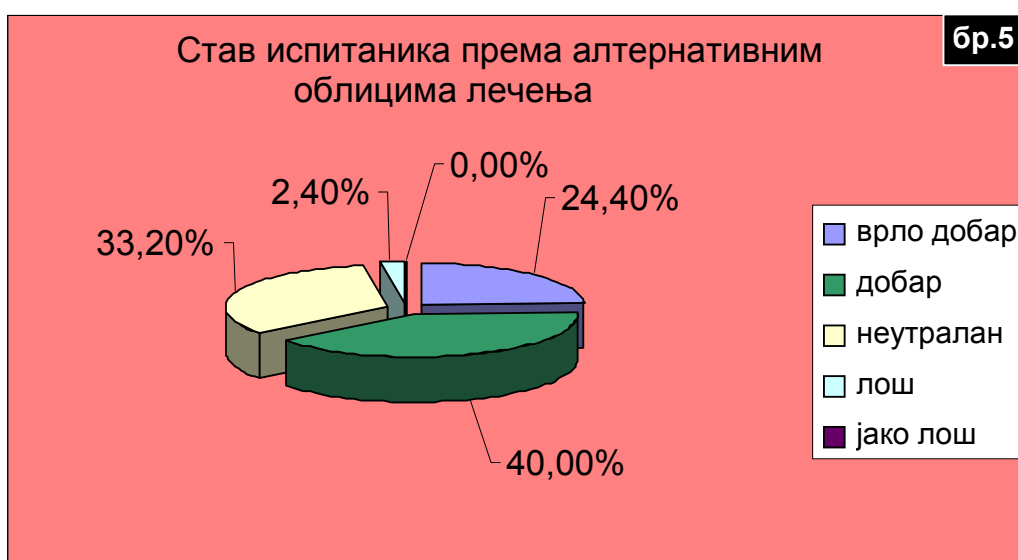
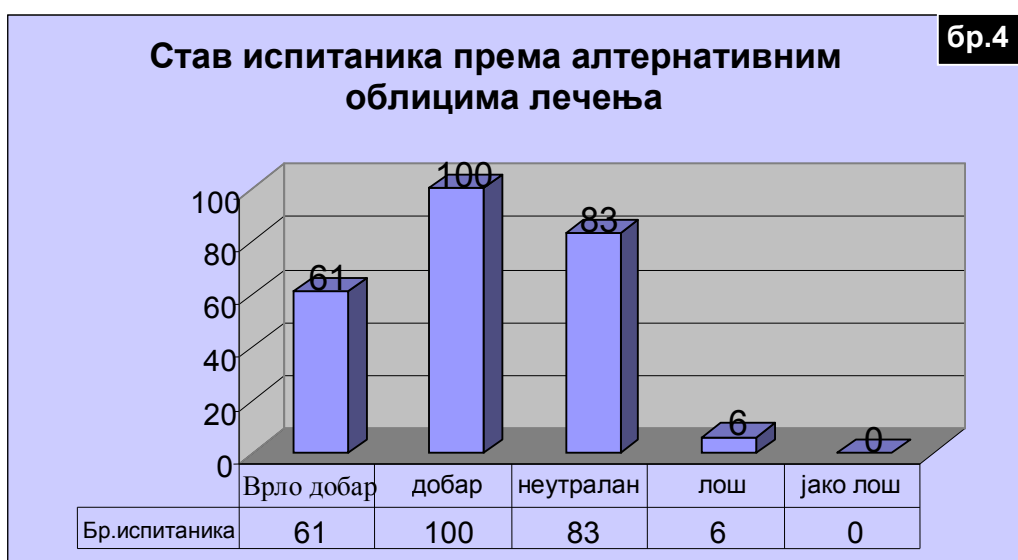
teh.drumsaobraćaja	1
tehničar	5
tehnolog	1
tekst.ing	1
tonac	2
trener	1
trgovac	8
tv organizator	1
ugostitelj	1
vaspitačica	1
vojno lice	1
zapisničar	1

najviše je: dip.pravnik 31 ili 12,40%

Od ukupnog broja ispitanika samo 14 ispitanika (5,6 %) **ima medicinsko obrazovanje** tj. 236 stanovnika (94,4 %) **nema medicinsko obrazovanje** tako da sa sigurnošću možemo reci da najčešći korisnici alternativno-tradicionalnih načina lečenja su ispitanici sa srednjim ne-medicinskim obrazovanjem u periodu života od 39 – 46 godina ženskog pola – **Графикон br. 3**

Što se tiče stava prema alternativnim načinima lečenja, najbrojniji **stav** prema alternativnim načinima lečenja je **dobar** koji smatra njih 100 ispitanika (40 %) zatim sledi **neutralan** stav ili 83 ispitanika (33,2%) pa **vrlo-dobar** stav 61 ispitanika (24,4%) i najređi stav tj. **loš** odnos prema alternativnim načinima lečenja koje je iskazalo svega 6 ispitanika (2,4 %). Generalno možemo reći da je stav prema alternativnim načinima lečenja **pozitivan** tj. dobar. **Графикон br. 4 i br.5**

Na pitanje o delotvornosti alternativnih načina lečenja većina ispitanika smatra da je **alternativna medicina delotvorna** tj. 209 ispitanika (84%) dok 33 ispitanika (16%) smatra da je **alternativna medicina nedelotvorna** – **Графикон br.6**

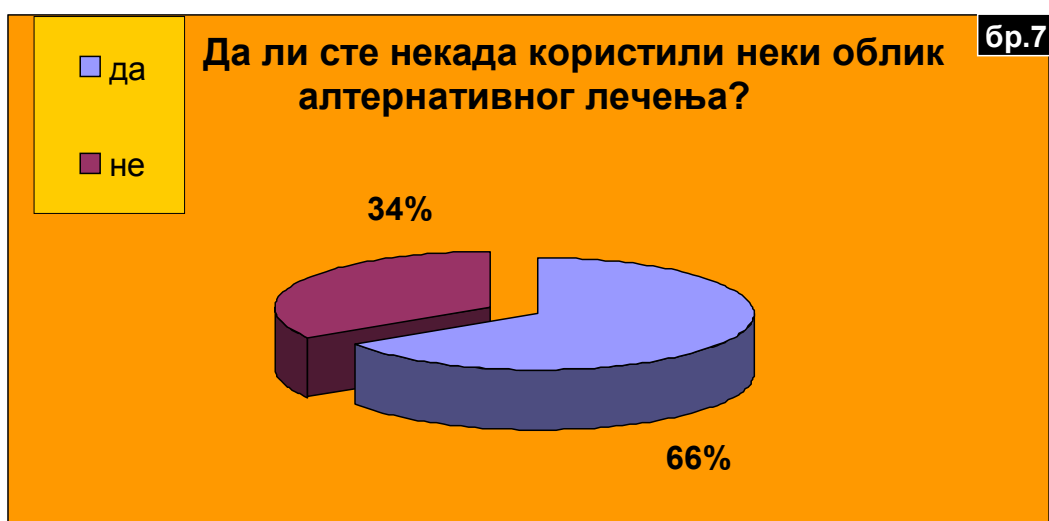
Da li mislite da su alternativni oblici lečenja delotvorni ?

odgovor	broj ispitanika
da	210
ne	40

Od ukupne populacije obuhvaćene istraživanjem većina je **koristila alternativnu vrstu lečenja** ili 160 (66%) dok ukupna populacija koja **nije koristila neki od alternativnih vidova terapije** sačinjava 81 ispitanik (34%) – **Графикон br. 7**

Da li ste nekada koristili neki oblik alternativnog lečenja?

Odgovor	broj ispitanika
da	165
ne	85

Korisnici alternativne terapije su najčešće koristili **Fitoterapiju** tj. 139 ispitanika (72,4%), **Manuelnu terapiju (Masaža, Kiropraktika)** ili 16 ispitanika (9,79%), **Akupunkturu** ili 19 ispitanika (9,9%), **Bioenergiju** – 7 ispitanika (3,60%), **Su jok terapiju** – 4 ispitanika (2,08%), **Homeopatiju** – 2 ispitanika (1,03%) i **Ajurvedu** – 2 ispitanika (1,04%). **Графикон br. 8 и бр. 8а**

Problem zbog koga se većina ispitanika odlučila na terapiju alternativnim načinima lečenja je **bolni sindrom**, konkretno **bol u leđima** tj. 8.40%, zatim sledi problem sa sinusnim kanalima (**sinusitis**) tj. 6,55% **bronhitis** ili 3,27 zatim **hipertenzija** 2,73 sa istim procentom **artritis**, **alergije** i **grip** 2,18% - **Графикон бр. 8б**

Najčešći zdravstveni problemi korisnika alternativne medicine:

broj ispitanika	problemi
5	alergija
3	alopecia areata
1	aneurizam
5	artritis
1	benigni tumor
1	išijadični neurit
21	bol u leđima
1	bol u nogama
1	bol u stomaku
3	bol u vratnom delu kičme
1	bol u želudcu
1	bolest oka
1	bolovi
2	bronhijalna astma
6	bronhitis
1	cerebralna paraliza
3	čir na želudcu
1	ciroza jetre
1	cista na jajniku
1	ciste
3	diskus hernia
1	duševne bolesti
2	emfizem pluća
2	epilepsija
2	ešerihia colli
1	facijalna pareza
1	fibrom dojke
1	frakture kostiju
2	ginekološki problemi
2	glavobolja
1	Glavobolja, reumatizam
1	Glomerulo-nefrit
3	gojaznost
4	grip
2	hemoroidi
5	hipertenzija
1	hipertireoidizam
1	holesterol
1	hronična zapaljenja
1	iščašenje zgloba
3	išijadični neurit
1	išijadični neuritis
1	istegnuće ligamenata
1	kamen u bubregu
1	kamen u žuči

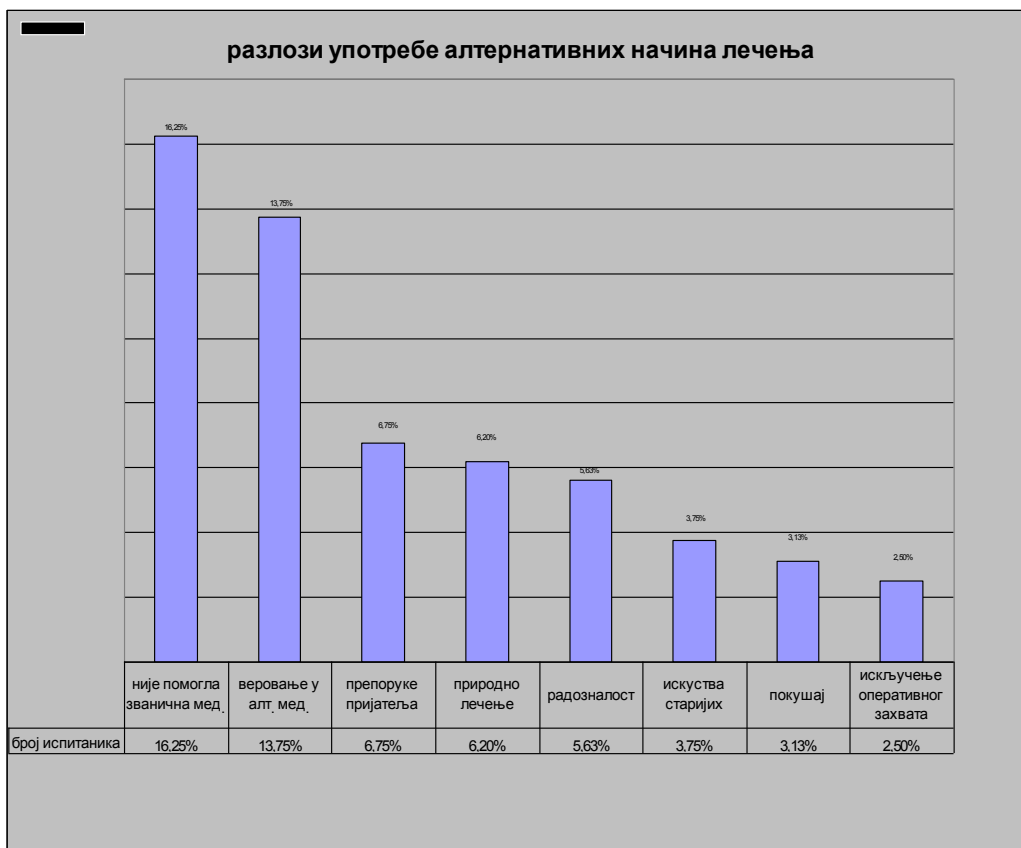
1	kamen u žučnoj kesi
1	kancer grla
2	karcinom
1	krvni sudovi
1	loša krvna slika
3	migrena
1	morbus behteriev
1	nasledne bolesi
1	nazeb
	nemam zdravstvenih
1	problema
1	nesanica
1	neurodermatitis
1	obolenje bubrega
2	okoštavanje kičme
1	okoštavanje kukova
1	opšte stanje
1	opšteg stanja organizma
1	opšteg zdravlja
2	oslabljen imunitet
1	povišen holesterol
1	povreda kičme i sinusitis
1	povreda mišića
1	prehlada
2	preventiva
1	problemi sa sluhom
1	proširene vene
1	redukcija kostiju podlaktice
2	reuma
1	reumatizam
12	sinusitis
1	spazam mišića
3	spondiloza
1	srčani problemi
1	štitasta žlezda - uvećanje
1	stomačni problemi
2	tumor štitaste žlezde
1	ukočenost
1	umor
1	upala bubrega
1	upala mokraćnih kanala
1	upala žučnih kanala
1	uznemirenost
1	vaginalni sekret
1	virusne infekcije
2	više bolesi
1	vertoglavice
1	zamor
1	zapaljenje uva
2	žutica

Графикон бр. 86

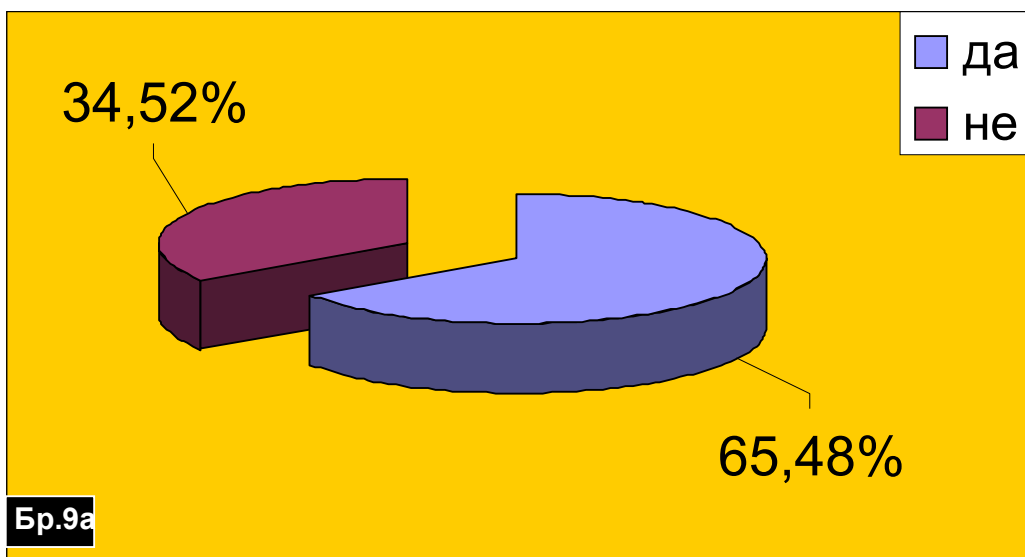

Razlog koji je naveo većinu ispitanika da koristi alternativne načine lečenja je nezadovoljstvo rezultatom **zvanične medicine** ili 25 ispitanika (16,98%) zatim **verovanje u tu vrstu terapija** ili 21 ispitanik (13,20%) , zbog **prirodnosti alternativne terapije** – 9 ispitanika (5,66%), **iskustva drugih** ili 8 ispitanika (5,03%) , **radoznalosti** – 7 ispitanika (5,00%) i kao **pokušaj** – 5 ispitanika (2,51%). **Графикон бр.9**

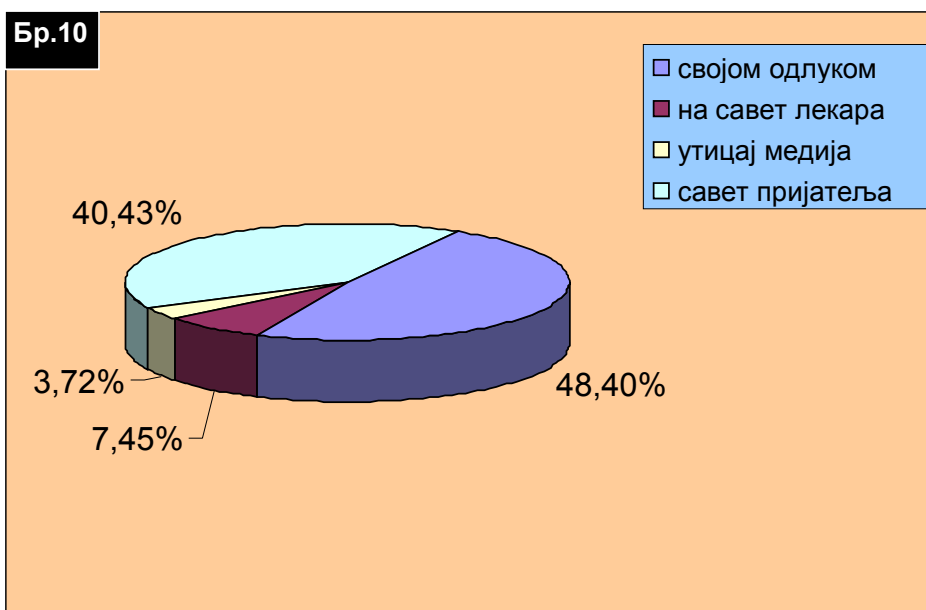
Графикон бр.9

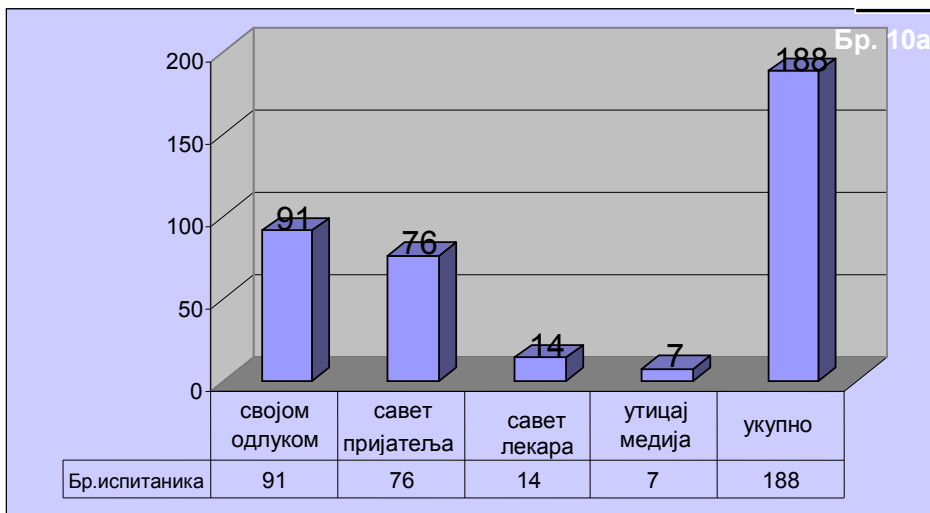

Većina ispitanika se odlučila na lečenje alternativnim vidom terapije **nakon lečenja zvaničnom medicinom** i to njih 128 ispitanika (65,48%), dok je populacija koja je izabrala alternativnu terapiju kao **prvu medicinu lečenja** 67 ispitanika (34,52%). **Табела бр. 9а**

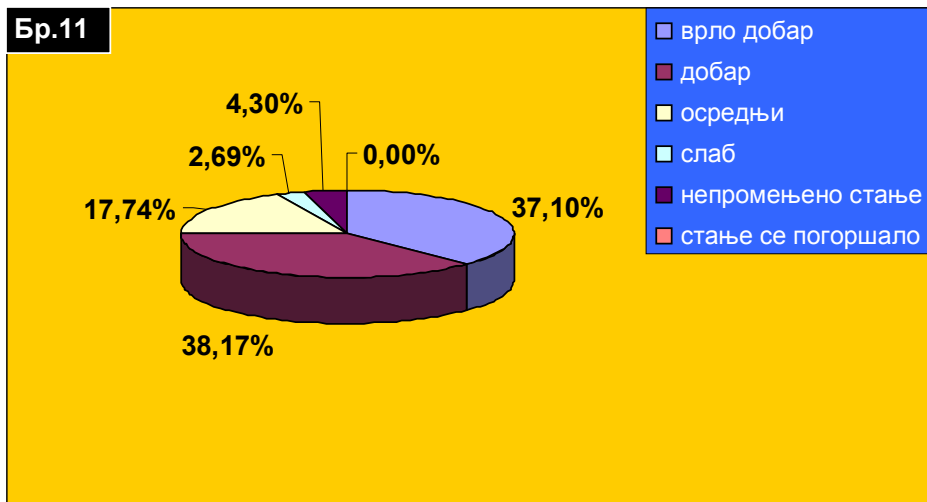

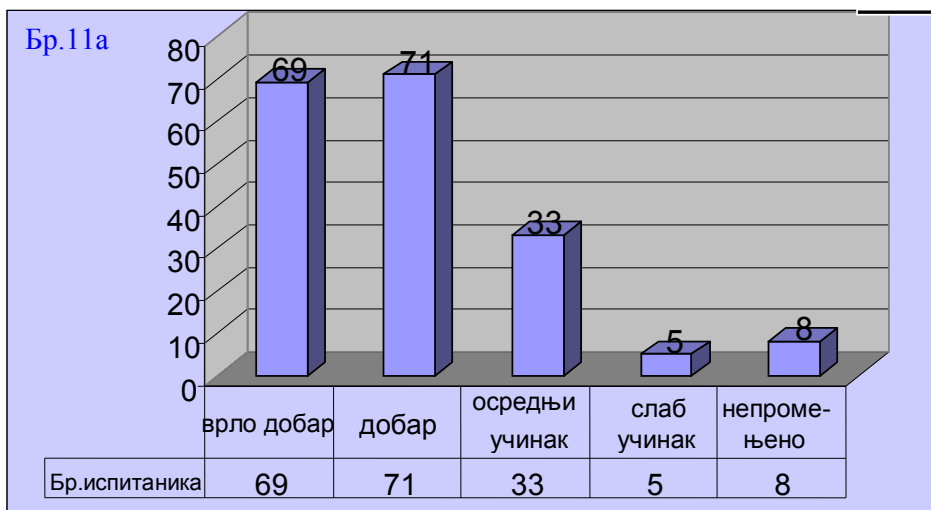
Većina ispitanika se odlučila na lečenje alternativnim terapijama **posredstvom svoje odluke** ili 91 ispitanik (48,4%), zatim **po savetu prijatelja** – 76 ispitanika (40,43%), **po savetu lekara** – 14 ispitanika (7,45%) i najmanji broj ispitanika se odlučio **posredstvom medija** – 7 ispitanika (TV - Radio, štampa) ili (3,72 %) – **Графикон бр. 10** и **Графикон бр. 10а**

Nakon već sprovedenog lečenja alternativnom terapijom većina ispitanika je odgovorila da je učinak nakon završene terapije bio **pozitivan** tj. **vrlo-dobar** – 69 ispitanika (37,10 %), **dobar** – 71 ispitanika (38,17%), **osrednji učinak** – 33 ispitanika (7,74%) , **slab učinak** – 5 ispitanika (2,69%) i **stanje je nepromenjeno** – 8 ispitanika (4,30%).
Tabela br. 11 и Табела бр. 11а

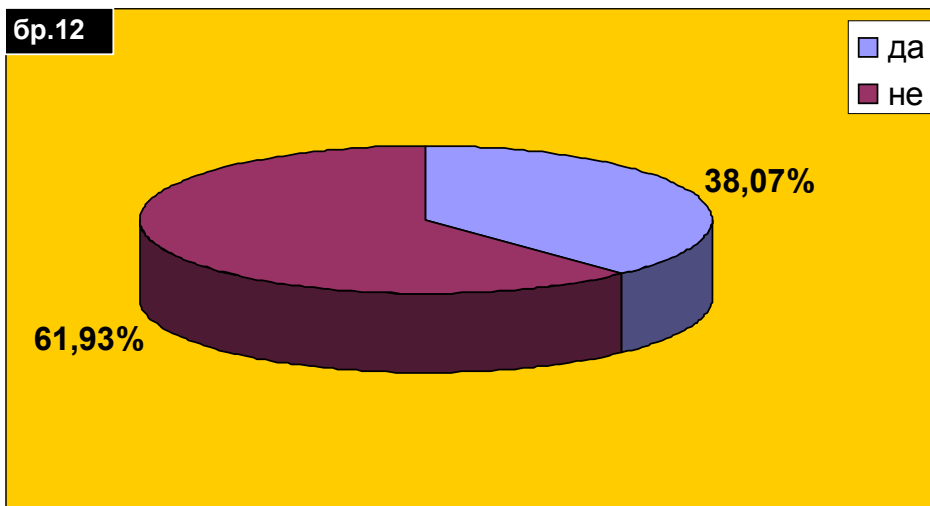

Većina ispitanika je lečenje alternativnom terapijom preduzela kod **nelegalnog i neprijavljenog terapeuta** i to 109 ispitanika (61,93%) tj. kod **legalno prijavljenog terapeuta** – 67 ispitanika (38,07%) – **Графикон бр. 12**

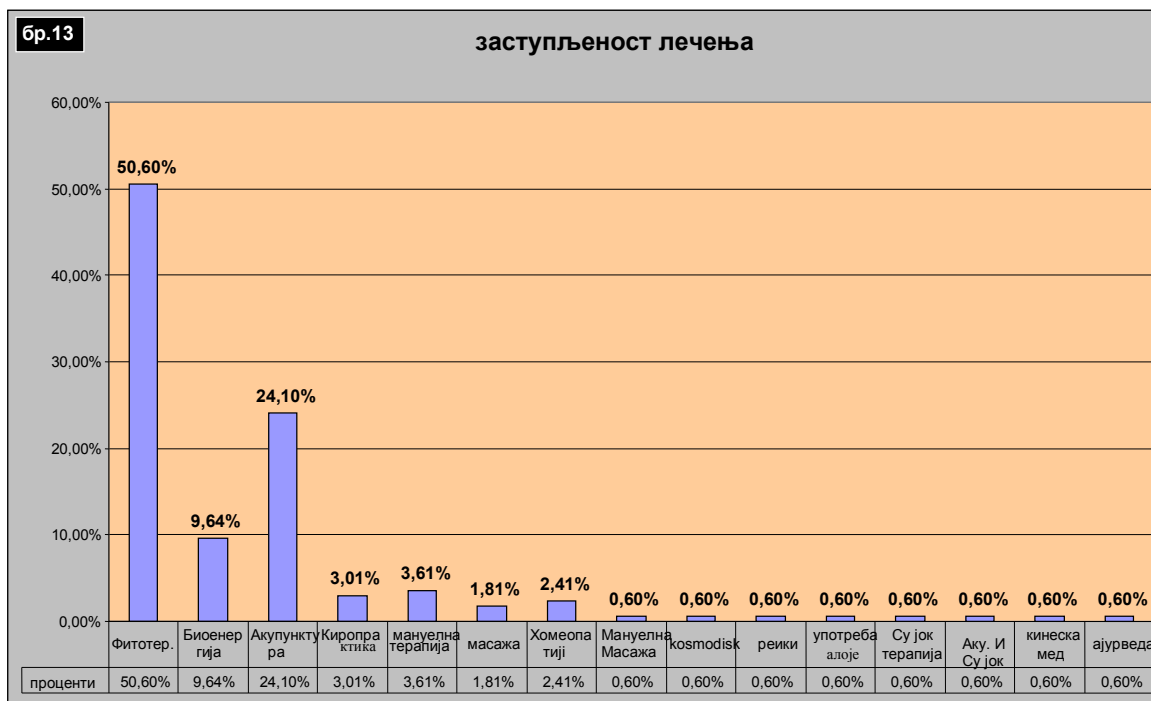
Da li ste odgovarajuće alternativno lečenje sprovedi kod legalno prijavljenog terapeuta ?

da	67	ili	38,07%
ne	109	ili	61,93%

Na pitanje da navedu neku od metoda alternativne medicine za koju smatraju da je izuzetno delotvorna ispitanici su odgovorili ovako: **Fitoterapija** – 84 ispitanika (50,60%), **Akupunktura** – 40 ispitanika (24,10%), **Bioenergija** – 16 ispitanika (9,64%), **Manuelna terapija** (masaža 2,41%), **Kiropraktika** – 5 ispitanika (3,01%) - ukupno 25 ispitanika tj. (8,43%).

Графикон бр. 13

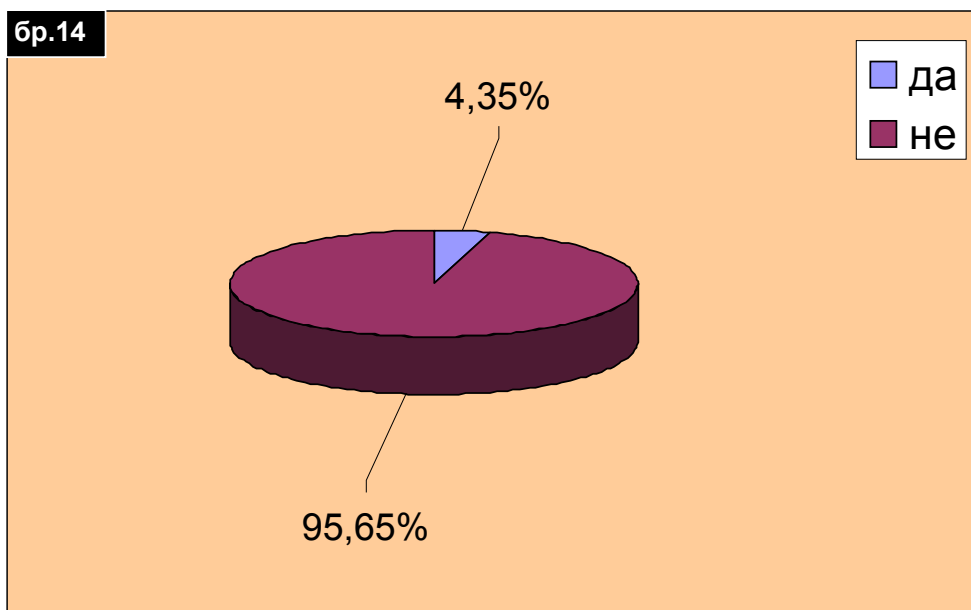

broj ispitanika	lečenje	u procentima
84	fitoterapija	50,60%
16	bioenergija	9,64%
40	akupunktura	24,10%
5	kiropraktika	3,01%
6	manuelna terapija	3,61%
3	Masaža	1,81%
4	homeopatija	2,41%
1	manuelna masaža	0,60%
1	kosmodisk	0,60%
1	reiki	0,60%
1	upotreba aloje	0,60%
1	su jok terapija	0,60%
1	su jok	0,60%
1	kineska med	0,60%
1	ajurveda	0,60%
ukupno:	166	

najdelotvornija vrsta lečenja je: fitoterapija 84 ili 50,60%

Na pitanje da li je bilo nekih neželjenih dejstava nakon završenog lečenja alternativnim načinima lečenja većina ispitanika je odgovorila negativno tj. 176 (95,65%) ispitanika **nije imalo neželjenih dejstava nakon završetka terapije** dok je 8 ispitanika (4,35%) odgovorilo da je **imalo neželjenih dejstava** i to sledećih: **blage bolove** – 2 ispitanika (1,095%) i 1 ispitanik (0,54%) je imao **mučninu i povraćanje** – Табела бр . 14

бр.14

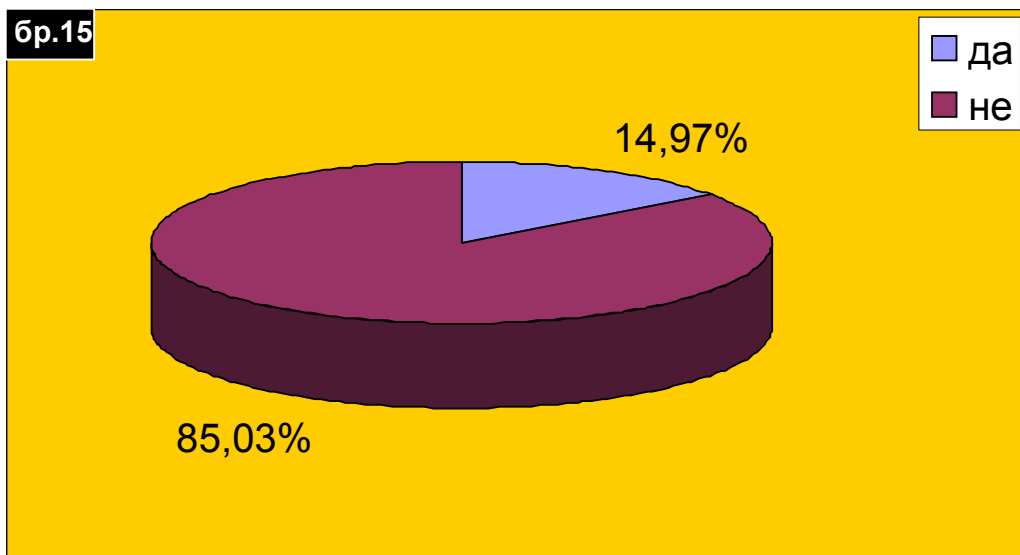

Odgovor ispitanika na pitanje **da li su platili** za uslugu lečenja alternativnom terapijom većina ispitanika je odgovorila da **jeste** – 105 ispitanika tj (56,52%) a 80 ispitanika (43,4%) **nije platilo** usluge alternativne terapije.

Od ispitanika koji su plaćali usluge alternativne terapije 56,52%, **minimalna cena** plaćena za tretman alternativne terapije 400,00 din a **maksimalna** 20 000 dinara, tj. **prosečan iznos** koji su potrošili u te svrhe je 2898 dinara.

Na pitanje da li su se nakon završene alternativne terapije (posle) ponovo javljali lekaru radi tretiranja istog zdravstvenog problema metodama zvanične medicine većina ispitanika je odgovorilo **negativno** tj. 159 ispitanika (85,03%) se nije vraćalo na tretiranje istog zdravstvenog tretmana metodama zvanične medicine nakon završetka terapije alternativnom medicinom, 28 ispitanika (14,97%) se **javilo ponovo lekaru** na tretiranje istog problema metodama zvanične medicine –
Графикон бр. 15

бр.15

Da li ste se posle završene alternativne terapije ponovo javljali kod lekara radi tretiranja istog problema metodama zvanične medicine?

da	28	ili	14,97%
ne	159	ili	85,03%

5. Расправа - дискусија

Ova studija tj. istraživanje pregledom – Survey Research^{42,43} je preduzeta sa ciljem da se ispita podskup (uzorak) populacije Kragujevca i otkriju svojstva i odnosi socioloških, psiholoških i drugih promenljivih u istoj, pri čemu nema manipulisanja promenljivom niti stroge kontrole uslova.

Postoji disproporcija broja anketiranih tj. broja stanovnika Kragujevca kojima su podeljeni Upitnici - Ankete na kućne adrese a kojih je 40 000 i broja primljenih Aketa koje su ušle u statistiku ovog istraživanja a kojih je ukupno 250 ili 0,62%.

Kao što znamo razlozi za ovako slab odaziv stanovništva mogu biti raznoliki⁴⁸ i mogu zavisiti od motivacije, iskrenosti i sposobnosti odgovaranja ispitanika. U istraživanjima pregledom, stopa odgovora se kreće od 1% do 30%, takođe uobičajeno, anketirani ispitanici imaju prevalenciju odustajanja davanja odgovora u toku anketiranja⁴⁹. Razlozi za odgovor ne moraju biti potkrepljeni činjenicama i mogu biti zaboravljeni. Obično ispitanici u ovakvim ispitivanjima daju odgovore koji ih prikazuju u najboljem svetlu.

Konkretno primenjeno na ovu studiju razlog slabog odziva se može tražiti u neinformisanosti, slaboju edukaciji kao i (ne)obrazovanju stanovnika grada Kragujevca, nedostatak motivacije i odbacivanje svega šta je strano od autohtone kulture jednog naroda (u ovom slučaju srpskog naroda) što je slučaj kod većine studija ovog tipa⁵⁰.

- Od ukupnog broja ispitanika kojih je 250, 66% ispitanika je koristilo neku od alternativnih terapija.

U sličnim istraživanjima nacionalnog karaktera npr. u Italiji²⁰ oko 9 miliona stanovnika je koristilo neku formu nekonvencionalne medicine tj. (15,6%) u periodu od 1997-1999 godine. Upotreba alternativne medicine je u porastu²¹ na šta navode istraživanja naručena po nalogu House of Lords – Dom lordova 2000 godine, koja potvrđuju porast upotrebe alternativne medicine od 33,9% u 1990 godini do 42,15 u 1997 godini u Velikoj Britaniji. U Velikoj Britaniji²⁷ 1998 godine, 20% Britanaca je koristilo neku vrstu alternativne medicine. U Sjedinjenim Američkim Državama⁷ 36% Amerikanaca je koristilo neku formu nezvanične medicine u 2002 godini.

- Najčešći zdravstveni razlog za upotrebu alternativnih metoda lečenja je bolni sindrom tj. 8,4% (bol u leđima) što je identičan razlog za korišćenje alternativne terapije kao i u zemljama Evropske Unije²⁰. U Sjedinjenim Američkim Državama⁴⁷ je najčešće korišćena KAM (Komplementarno - Alternativna terapija) kod hroničnog bola kao i kod bolesnika sa kancerom i artritismom.

- Fitoterapija je najčešće korišćen metod alternativne terapije sa 74,7%.

U Italiji²⁰ je najčešći metod alternativne terapije bio homeopatija (8,2%) praćen manualnim tretmanima (7%) i fitoterapijom (4,8%) od ukupne populacije. U USA⁴⁷ je najčešći metod alternativne terapije bio molitva (45,2%) praćen fitoterapijom (18,9%) i vežbama disanja (11,6%).

- Efekat alternativne metode nakon završetka terapije kod većine ispitanika je bio vrlo dobar 37,1% i dobar 38,1% .

U Italiji²⁰ su rezultati tj. efekti nekonvencionalnih terapija okarakterisani kroz dozu uspešnosti nakon završetka tretmana. Najviši nivo satisfakcije je zabeležen kod korisnika manualnih tretmana (77,6%) i herbalne medicine – fitoterapije (74,6%), 70% korisnika je saopštilo da se desilo neko poboljšanje.

- Alternativnu terapiju kao medicinu prvog izbora je izabralo 34,2% što je opet u korelaciji sa činjenicom da je većina ispitanika koji su učestvovali u Anketi koristili alternativnu medicinu nakon terapije zvaničnom medicinom tj. 65,4% .

U Sjedinjenim Američkim Državama 54,9% korisnika (KAM) komplementarno-alternativne terapije je koristilo uporedo sa zvaničnom medicinom⁴⁷.

- Korisnici alternativnih terapija tj. 42% od 250 ispitanika je platilo za usluge alternativne medicine sa prosekom od 2898 din tj. najnižom tarifom od 400 din za čitav set tretmana. Većina ispitanika je terapiju obavila kod nelegalnih i neprijavljenih pojedinaca, čak 61,93% .

U SAD u nacionalnom istraživanju je sličan prosek tj. samo 14,8% populacije je lečenje obavilo kod registrovanih terapeuta⁴⁷.

U SAD u 1997 godini je potrošeno 12,1 bilion dolara za korišćenje alternativne medicine, dok je u 1999 godini udvostručen na 21,3 biliona dolara⁴⁷.

- Od prispelih anketiranih ispitanika kojih je 250, na lečenje alternativnim načinima odlučilo se svojevolsno 48,4% korisnika alternativne medicine, po savetu prijatelja 40,4%, dok je samo 7,45% ispitanika odlučilo na savet lekara.

U nacionalnom istraživanju u Italiji²⁰, nekonvencionalnu medicinu je koristilo 38% korisnika na lekarev savet tj. po savetu drugih ljudi 30,9%, dok se 27,2% odlučilo na tretman svojevolsno.

- Primećuje se razlika u korišćenju alternativne terapije u korisnika sa različitim obrazovanjem. Obrazovne grupe imaju različit stupanj upotrebe alternativnih terapija i najčešće je koriste srednje ne medicinski obrazovani ili 53,4%, a potom fakultetski obrazovani 39,6%. Prosečni korisnik u ovom istraživanju je u uzrastu od 39-46 godina ženskog pola.

U Italiji kao i u zemljama Evropske Unije^{20,31,32} najčešći korisnik alternativne terapije je bio fakultetski obrazovan ispitanik (24,12%),

najčešći korisnici su bili ženskog pola u uzrastu od 35-44 godine ili (25,4%).

- Na osnovu studije većina od 250 obuhvaćenih ispitanika se odlučila na lečenja alternativnim tretmanima zbog nezadovoljstva rezultatima moderne medicine tj. 16,9% a zatim verovanje u te vrste lečenja 13,1%.

U Italiji ²⁰ razlog za korišćenje nekonvencionalne medicine je bio strah od toksičnosti i kontraindikacija lekova zvanične medicine kod 71% populacije.

- Većina ispitanika 85,6% se nije javljalo lekaru ponovo na lečenje zvaničnim metodama medicine što je u korelaciji sa dobrim efektom alternativne medicine kako su odgovorili ispitanici.

Očekujemo trend porasta upotrebe alternativno – tradicionalnih načina lečenja na teritoriji grada Kragujevca, naročito pretpostavljamo da će veliki broj legalnih terapeuta koristiti neku od formi alternativne medicine. Izuzev akupunktura, publikovanih naučnih radova u našoj zemlji i Fitoterapije, sve ostale forme su manje ili više obavijene misticizmom. Alternativno – Tradicionalni tretmani zahtevaju monitoring šireg opsega kako bi se ustanovile zakonitosti i obezbedili uslovi za kontinuiranu medicinsku edukaciju iz ovih oblasti. **Ova studija je prva studija ove vrste u Republici Srbiji.**

6. Zaključak

Od 250 anketiranih građana Kragujevca dobili smo bazične podatke koji ukazuju na upotrebu širokog spektra alternativnih načina lečenja. Generalno rečeno, prevladava pozitivan stav prema nekonvencionalnoj medicini i većina ispitanika (koji su učestvovali) smatra da je alternativna medicina delotvorna. Ova studija je po strukturi slična ostalim ispitivanjima rađenim u Evropi pokazuje takođe i slične rezultate.

Ispitanici od 39 godina do 46 godina su najbrojniji i sačinjava ih pretežno populacija žena (60%) sa srednjim ne-medicinskim obrazovanjem.

Većina ispitanika obuhvaćena studijom je koristila alternativnu medicinu a fitoterapija je najčešći vid korišćenja alternativne medicine. Verovanje ispitanika je da je fitoterapija takođe najefikasnija metoda alternativne medicine. Najčešće su se korisnici na lečenje odlučili posredstvom svoje volje a glavni problem zbog koga su se ispitanici odlučili na tretman alternativnom medicinom je bolni sindrom.

Najviše ispitivanih se lečilo alternativnom medicinom nakon lečenja zvaničnim načinima lečenja kod nelegalnih terapeuta. Učinak je bio najčešće potvrđen kao vrlo-dobar i najčešće nije bilo neželjenih dejstava. Većina je platila usluge lečenja, prosečan iznos je bio 2898 dinara i većina ispitivanih se nije ponovno vraćala na lečenje istog zdravstvenog problema metodama zvanične medicine.

7. Sažetak

UVOD:

Ovom studijom se ispitivalo nivo upotrebe alternativnih načina lečenja na teritoriji grada Kragujevca. Ispitala se motivacija za upotrebu istih, najčešće korišćena metoda alternativno-tradicionalne medicine, kao i glavni zdravstveni problemi stanovništva na uzorku od 250 stanovnika.

METODE:

Ovo istraživanje predstavlja socio-epidemiološku studiju koja je koncipirana u vidu Ankete tj. Upitnika. Podaci koji su ovde prikazani temelje se na tome što je anketirano 40 000 porodica tj. oko 120 000 stanovnika grada Kragujevca na način što su Ankete putem pošte poslate na adrese ispitanika u periodu od 01.03.2005 godine do 01.06.2005 godine a prikupljanje povratnih informacija je trajalo do 01.10.2006 godine. Ukupno je sakupljeno 250 Anketa ili 0,62% ukupno podeljenih Anketa.

REZULTATI:

Od uzorka populacije obuhvaćene ovom studijom (250 stanovnika) 67,48% je koristilo neki od alternativnih načina terapije. Fitoterapija je najčešće korišćena (72,4%) od ukupnog broja ispitanika, iza koje sledi akupunktura (9,9%), manuelna terapija (8,3%), bioenergija (3,6%).

Problem zbog koga se većina ispitanika odlučila na terapiju alternativnim načinima lečenja je bolni sindrom, konkretno bol u leđima tj. 8.40%, zatim sledi problem sa sinusnim kanalima (sinusitis) tj. 6,55% bronhitis ili 3,27 zatim hipertenzija 2,73% sa istim procentom artritis, alergije i grip 2,18%.

Glavni razlog koji je naveo većinu ispitanika da koristi alternativne načine lečenja je bio nezadovoljstvo efektom terapije zvanične medicine tj. 16,25%, zatim verovanje u tu vrstu terapija ili 13,7%, preporuke prijatelja 8,75%, zbog prirodnosti alternativne terapije 6,25%. Generalno preovladava pozitivan stav prema alternativnoj medicini. Efekat nakon obavljene terapije je okarakterisan kao dobar 38,1% i vrlo dobar 37,1%.

ZAKLJUČAK:

Na osnovu 250 anketiranih stanovnika grada Kragujevca ovo istraživanje pokazuje sličnu tendenciju kao i istraživanja rađena u Evropi. Fitoterapija je najčešće korišćen vid alternativne medicine. Konkretno ispitanici od 39 godina do 46 godina su nabrojniji i sačinjava ih pretežno populacija žena (65,6%) sa srednjim ne-medicinskim obrazovanjem.

KLJUČNE REČI:

Tradicionalna medicina, alternativna terapija-istraživanje.

8. Summary

OBJECTIVE:

This research investigate prevalence of use of alternative way of healing in territory of Kragujevac city - Serbia. It was investigated motivations for use of these therapies, the most frequently used method of alternative-traditional medicine, the main health problem population associated with using abstract results consisted from 250 citizens.

METHODS:

Its socio-epidemic research based of Interview-Questionare. The presented data is based on fact of interview of 40 000 families aproximetly 120 000 inhabitants of Kragujevac city – Serbia. Questionares was inserted and posted by mail from 01. 03. 2005 to 01. 06. 2005. Collecting data information was lasting until 01. 10. 2006. Feedback - its collected 250 individuals Questionare or 0,62% of number of all sended Interview - Questionare.

RESULTS:

From abstract number of citizens (250 citizens) under umbrella of this research , 67% of population has used some of unconventional therapies . Fitotherapy (herbal medicine) is most frequently used alternative therapy method (72,4%) followed by acupuncture (9,9%), manual treatments (8,3%), bioenergy (3,6%).

The health problem most frequently treated by all kinds of alternative treatments was pain syndrome exactly back pain (8,40%) followed by sinus problems (6,55%), bronchial syndrome (3,27 %), heart hypertension (2,73 %), arthritis, allergy and influenza (2,18 %).

The main reason for use alternative way of healing was dissatisfaction with therapy effect of conventional medicine (16,2 %), followed by trust in alternative medicine (13,7 %) , advised by friends (8,7%)and natural based materials in alternative way of healing (6,2%).

Generally its positive attitude toward alternative medicine. After alternative therapy treatment users characterize effect as very good 38,1% and good 37,1% .

CONCLUSION:

Based from result maded on 250 citizens of Kragujevac city this research showing similar tendency as other research maded in Europe. Phytotherapy (herbal medicine) is most frequently used alternative medicine method. Typical user is secondary school educated women aged 39-46 years old with no medical education.

KEY WORDS:

Traditional medicine, alternative therapy - Survey

9. Literatura

1. Francesca Menniti-Ippolito, Lidia Gargiulo, Emanuela Bologna itc. (2002) " Use of unconventional medicine in Italy: a nation-wide survey " ,European journal of Clinical Pharmacology
2. WHO – World Health Organisation, official web site
3. Vanderbroucke JP, De Craen AJM (2001), " Alternative medicine ; a Mirror Image for scientific reasoning in conventional medicine". Ann Intern Med 135:507-513
4. Zollman C. Vickers A(1999)"Users and practitioners of complementary medicine". BMJ 319:836-838
5. Barnes P, Powell-Griner E, McFann K, Nahin R. "Complementary and Alternative Medicine Use Among Adults: United States, 2002." Advanced data from vital health and statistics 2004; Hyattsville, Maryland:NCHS
6. Rees, L., and Heil, A. (2000). "Integrated Medicine." British Medical Journal 322(7279):119–120
7. An Elementary Textbook of Ayurveda:Medicine with a Six Thousand Year Old Tradition", Frank John Ninivaggi M. D., International Universities/Psychosocial Press, Madison: CT, 2001

8. Ayurveda and Panchakarma, Dr. Sunil Joshi, Lotus Press, Twin Lakes, Wisconsin ISBN 0-914955-37-3
9. Ayurveda and Marma Therapy, Dr. David Frawley, Dr. Subhash Ranade, Dr. Avinash Lele, Lotus Press, Twin Lakes, Wisconsin ISBN 0-940985-5-4
10. . Kaufman, Martin. "Heresy Homeopathy in America: The Rise and Fall of a Medical". Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1971.
11. . McGuire, Meredith." Ritual Healing in Suburban America". New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 1988.
12. Chei Kefu, " Basic theory of chinese medicine ",Peoples medical publishing house,1997
13. "Huang di Nei jing ",China Academy of TCM , Beijing 2000
14. Wa Zhiya, ed. (1991). "Zhongguo Yixue Shi" (A History of Chinese Medicine). Beijing: Renmin Hbeisheng
15. Porkert, Manfred"The Theoretical Foundations of Chinese Medicine "IT Press, 1974 ISBN 0-262-16058-
16. Svoboda, Robert, and Arnie Lade." Tao and Dharma: Chinese Medicine and Ayurveda". Twin Lakes, WI: Lotus Press, 1995
17. . Maciocia, Giovanni,"The Foundations of Chinese Medicine: A Comprehensive Text for Acupuncturists and Herbalists"Churchill Livingstone; ISBN 0-443-03980-1
18. Kergoll, K. V. (1996). "China's Traditional Medicine." In Fundamentals of Complementary and Alternative Medicine, ed. M. S. D. Mcozzi. New York: Churchill Livingston, Inc.
19. Astin JA " Why patients use alternative medicine". Journal of American Medical Association 279:1548-1553

20. . Francesca Menniti-Ippolito, Lidia Gargiulo, Emanuela Bologna itc.(2002)“ Use of unconventional medicine in Italy: a nation-wide survey “ , European journal of Clinical Pharmacology
21. . Eisenberg, D. M.; Davis, R. B.; Ettner, S. L.; Appel, S.; Wilkey, S.; Van Rompay, M.; and Kessler, R. C.(1998). "Trends in Alternative Medicine Use in the United States, 1990–1997: Results of a Follow-up National Survey." Journal of American Medical Association 280(18):1569–1575.
22. . Shen J.” Research on the neurophysiological mechanisms of acupuncture: review of selected studies and methodological issues “. J Altern Complement Med. 2001;7 Suppl 1:S121-7.
23. Moore, J. Stuart. “Chiropractic in America: The History of a Medical Alternative”: Johns Hopkins University Press, 1993.d
24. Baltimor Vickers, Andrew. "Acupuncture (ABC of Complementary Medicine)." British Medical Journal 319 (October 9, 1999): 704–708
25. Antonije Шкоќев, “Akupunktura ušne űkoќke “, Medicinska kњiga 1975, Beograd
26. Donnelly, W. J.; Spykerboer, J. E.; and Thong, Y. H. (1985). "Are Patients Who use alternative medicine dissatisfied with orthodox medicine?" Medical Journal of Australia 142(10):539–541.
27. Ernst E,(1966) “Complementary medicine : an objective appraisal”. Butterworth-Heinneman reed Education and Professional Ltd., Oxford
28. Ernst E, White A (2000 , “ The BBC survey of complementary medicine use in the UK”. Complement Ther Med 8:32-36
29. Goldbeck-Wood S , Dorozynski A, Lie LG , Yamauchi M , Zinn C, Josefson D , Ingram M. (1996), “Complementary medicine is booming worldwide”. BMJ 313:131-133
30. Rascheti R (1999), “La medicina delle evidenze scientifiche e la diverse culture della guargigione” – “Evidence based medicine and different cultural approaches to healing”, annali dell’Istituto di sanita 35:483-488

31. Rascheti R (1999), “La medicina delle evidenze scientifiche e la diverse culture della guarigione” – “Evidence based medicine and different cultural approaches to healing”, annali dell’Istituto di sanita 35:483-488
32. Gaudet, T. W. (1998). "Integrative Medicine: The Evolution of a New Approach to Medicine and to Medical Education." *Integrative Medicine* 1(2):67–73.
33. Kaptchuk, T. J., and Eisenberg, D. M. (1998). "The Persuasive appeal of alternative medicine." *Annals of internal medicine* 129(12):1061–1065.
34. . Maizes, V., and Caspi, O. (1999). "The Principles and challenges of integrative medicine." *Western journal of medicine* 171(3):148–149.
35. Berman, Alex, and Michael A. Flannery. *America's botanico-medical movements: “Vox Populi”*. New York: Pharmaceutical products press, 2001.
36. Gevitz, Norman. “The D.O.'s: osteopathic medicine in America”. Baltimore: Johns Hopkins University press, 1991.
37. Haller, John S.” *Medical protestants: The eclectics in American medicine”*, 1825–1939. Carbondale: Southern Illinois University press, 1994.
38. . Kaufman, Martin. “Heresy homeopathy in America: The rise and fall of a medical”. Baltimore: Johns Hopkins University press, 1971.
39. McGuire, Meredith.” *Ritual Healing in suburban America”*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University press, 1988.
40. Whorton, James C. *Crusaders for Fitness: “The history of American health reformers”*. Princeton, N.J.: Princet notes
41. Radosavljević D. “Apiterapija”, Komuna trade,2001
42. Jevtović I.M., “Metodologija naučnog istraživanja u medicini” ,Kragujevac, 2001

43. Adaња Benka, Jaњић Momir, Dачић Milutin i drugi, " Osnovi metodologije naučnog istraživaња u medicini" , Beograd , 1996, Nauka
44. Li Daosheng , Shi min, " Acupuncture-moxibustion", Peoples medical house, 1999
45. Park Џae Vu, " Sam svoj Su jok doktor " , Balkan Su jok therapy center, Beograd, 2003
46. Jovan Tucakov, " Лечење бијем", Nolit, 1979
47. Barnes, P. M.; Powell-Griner, E.; McFann, K.; Nahin, R. L. (2004). "Complementary and Alternative Medicine Use Among Adults: United States, 2002". National Center for Health Statistics
48. Ornstein, Michael D. 1998. "Survey Research." Current Sociology 46(4): -136.
49. Abramson, J.J. and Abramson, Z.H. 1999. "Survey Methods in Community Medicine: Epidemiological Research, Programme Evaluation, Clinical Trials" (5th edition). London: Churchill Livingstone.
50. Groves, R.M. 1989, " Survey Errors and Survey Costs " . New